

# Η ΕΙΚΟΝΑ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ: ΑΠΟ ΤΟ ΤΕΚΜΗΡΙΟ ΣΤΗ ΜΝΗΜΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΦΗΓΗΣΗ



Workshop του διαρκούς σεμιναρίου **Politics of Liberation**



**8-9.5  
2026**

Γραφεία Ιδρύματος  
Rosa Luxemburg  
Παράρτημα Ελλάδας  
Καλλιδρομίου 17, Εξάρχεια



# Η ΕΙΚΟΝΑ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ: ΑΠΟ ΤΟ ΤΕΚΜΗΡΙΟ ΣΤΗ ΜΝΗΜΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΦΗΓΗΣΗ

**Workshop του διαρκούς σεμιναρίου Politics of Liberation**



# 1η ημέρα

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ, 8.5.2026

Η μνήμη σε καρτέ:

από το βλέμμα στη μαρτυρία

16:00-17:00

**Πηνελόπη Πετσίνη**, «Οι πολιτικές της εικόνας:  
φωτογραφία, μνήμη και ιστορική αναπαράσταση»

17:00-17:30 ΔΙΑΛΕΙΜΜΑ

17:30-18:30

**Τασούλα Βερβενιώτη**, «Η εικόνα ως κείμενο.  
Η ανάγνωση των φωτογραφιών των εξόριστων  
γυναικών του ελληνικού εμφυλίου από το αρχείο  
του ICRC (International Committee of the Red Cross)»

18:30-19:00 ΔΙΑΛΕΙΜΜΑ

19:00-20:00

**Χρόνης Θεοκάρης**, «Από την ανθρώπινη  
αφήγηση-μαρτυρία στην κινηματογραφική  
καταγραφή και επεξεργασία»

## 2η ημέρα

ΣΑΒΒΑΤΟ, 9.5.2026

### Ο Μεσοπόλεμος σε εικόνες: εμπειρία, αρχείο και καθεστώτα ορατότητας

13:00-15:00

**Ελένη Κυραμαργιού**, «Πρόσφυγες σε δύο χρόνους:  
Η φωτογραφία ως τεκμήριο της εμπειρίας και ως  
μηχανισμός διαμόρφωσης της συλλογικής μνήμης»

**Τάσος Θεοφίλου**, «Ηθικοί πανικοί και θανατικές  
εκτελέσεις στον Ελληνικό Μεσοπόλεμο. Η περίπτωση  
των "στραγγαλιστών του σοφέρ Σταυρακάκη"  
μέσα από το φωτορεπορτάζ της Εποχής»

**Γιώργος Σουβλής & Ρόζα Βασιλάκη**,  
«Κατασκευάζοντας τη "νέα γυναίκα": οπτικές  
αναπαραστάσεις του έμφυλου στη Μεταξική  
προπαγάνδα»

15:00-15:30 ΔΙΑΛΕΙΜΜΑ

## Αναζητώντας το βλέμμα της ιστορίας: Κατοχή – Αντίσταση – Εμφύλιος

15:30-17:30

**Σίσσυ Τσαβδάρη**, «– κ' ἴσα ἔν' ἀντρίκιο  
ἀνάστημα ψηλῶσαν τὸ σωρό'  
– Ἐχεις ντοκουμέντα κυρ-Καββαδία μου;  
Αναψηλαφώντας τη μνήμη,  
την εμπειρία και τους "200 της Καισαριανής"»

**Βαλεντίν Σνάιντερ**, «Από τις φωτογραφίες των  
θυτών στη μνήμη των θυμάτων – Οι εικόνες  
Γερμανών στρατιωτών κατοχής του Β΄ Παγκοσμίου  
Πολέμου μεταξύ ιστορικής επανερμηνείας και  
πολιτισμικής χειραφέτησης»

**Τασούλα Βερβενιώτη**, «Αρχείο Βούλας  
Παπαϊωάννου. Οι ανύπαρκτες φυλακές Κρυσονερίου»

17:30-18:00. ΔΙΑΛΕΙΜΜΑ

## Από το καρέ στη μνήμη: κόμικς, ιστορία και λαϊκή εικονογράφηση

18:00-20:00

**Αλέκος Παπαδάτος**, «Οπτική Ιστορία: Πώς τα κόμικς  
ξεναφτιάχνουν το παρελθόν»

**Γιώργος Φαραζής**, «Εικόνες της δικής μας μνήμης»

**Νίκος Φιλιππαίος**, «Οι μικροί ήρωες του Βύρωνα  
Απτόσογλου και του Θέμου Ανδρεόπουλου:  
μια πολιτισμική ματιά στη μετεμφυλιακή λαϊκή  
εικονογράφηση για παιδιά και εφήβους»

# Περιλήψεις εισηγήσεων

## Πηνελόπη Πετσίνη, «Οι πολιτικές της εικόνας: φωτογραφία, μνήμη και ιστορική αναπαράσταση»

Η ομιλία εξετάζει τη φωτογραφία ως τεκμήριο, αλλά και ως μορφή που οργανώνει το ορατό και μεσολαβεί την ιστορική εμπειρία. Μέσα από επιλεγμένα παραδείγματα, διερευνώνται οι τρόποι με τους οποίους οι εικόνες παράγουν, σταθεροποιούν και αποσταθεροποιούν αφηγήσεις για το παρελθόν, ενώ παράλληλα συμβάλλουν στη διαμόρφωση της συλλογικής μνήμης και ιδεολογικά φορτισμένων αναπαραστάσεων. Παράλληλα, παρουσιάζονται βασικές μεθοδολογικές προσεγγίσεις για την ανάλυση της φωτογραφικής εικόνας, από την έννοια του τεκμηρίου έως την κριτική της αναπαράστασης, αναδεικνύοντας τη μη ουδέτερη και κατεξοχήν πολιτική λειτουργία της.

## Τασούλα Βερβενιώτη, «Η εικόνα ως κείμενο. Η ανάγνωση των φωτογραφιών των εξόριστων γυναικών του ελληνικού εμφυλίου από το αρχείο του ICRC (International Committee of the Red Cross)»

Τον Μάιο του 1947, σε συμφωνία με την κυβέρνηση της Αθήνας, ο ICRC (International Committee of the Red Cross) ανέλαβε να μεταφέρει «βοήθεια» στους κρατούμενους του ελληνικού εμφυλίου πολέμου. Οι εκπρόσωποί του Andrien Lambert, αρχικά, και στη συνέχεια ο Germain Colladon συνέταξαν 123 Εκθέσεις προς τη Γενεύη, όπου έδρευε ο ICRC, οι οποίες περιλάμβαναν και φωτογραφίες. Στην ανακοίνωση αυτή θα γίνει μια προσπάθεια ανάγνωσης των φωτογραφιών που εμπεριέχονται στις Εκθέσεις που αφορούν τις εξόριστες στα στρατόπεδα Χίος, Τρίκερι, Μακρόνησος, Τρίκερι (1948-1951), εξαντλώντας τα ερωτηματικά της ελληνικής γλώσσας: ποιος, που, πότε, πως, τι και γιατί. Μέσα από τη μελέτη των φωτογραφιών θα αναδειχθούν οι διαφορές στο «βλέμμα» των δύο «φωτογράφων», οι διαφοροποιήσεις στο χρόνο, όσον αφορά τους τόπους και τις συνθήκες εξορίας καθώς και τις εξόριστες, αλλά και πολλά άλλα στοιχεία που διαμόρφωσαν τη μνήμη για αυτές.

## **Χρόνης Θεοκάρης, «Από την ανθρώπινη αφήγηση-μαρτυρία στην κινηματογραφική καταγραφή και επεξεργασία»**

Οι μαρτυρίες των ανθρώπων για τα γεγονότα της ζωής τους που τους σημάδεψαν, ανήκει πέρα από οτιδήποτε άλλο στον κινηματογραφικό ντοκιμαντερίστικο ορίζοντα. Είναι μια κατεξοχήν κινηματογραφική πρακτική που εκτός του ότι απαιτεί μια ελάχιστη τεχνολογική γνώση, η οποία στον σύγχρονο κόσμο είναι αρκετά προσβάσιμη και οικονομικά μη απαγορευτική, αποκτάται σχετικά εύκολα και σε σύντομο χρονικό διάστημα. Δεν πρόκειται ακριβώς για κάποιους αυστηρούς κανόνες ή για κάποιες λεπτές και υψηλού επιπέδου τεχνολογικές εφαρμογές αλλά μια μικρή σειρά πρακτικών και τεχνικών που επιτρέπουν να παραχθεί ένα καλό, οπτικά και ακουστικά, αποτέλεσμα που μπορεί να παρουσιαστεί και να διανεμηθεί. Όμως, αυτό που διασφαλίζει την ποιότητα και την επιτυχία του κινηματογραφικού εγχειρήματος, είναι αυτή καθ' αυτή η συνάντηση με τους ανθρώπους, η γνώση του περιβάλλοντος τους, ει δυνατόν όσο πιο εκτεταμένα και σε βάθος μπορεί να γίνει, η αποδοχή και προσβασιμότητα στους προσωπικούς τους χώρους καθώς και η ειλικρινής αφήγηση της μαρτυρίας τους. Στο workshop θα μιλήσουμε και θα αναλύσουμε τους άξονες αυτής της κινηματογραφικής περιπέτειας, θα δείξουμε αποσπάσματα από εμβληματικά ελληνικά ντοκιμαντέρ και θα προσπαθήσουμε να δείξουμε πως η κινηματογραφική εικόνα ως ντοκουμέντο αλληλοεπιδρά με την πραγματικότητα.

## **Ελένη Κυραμαργιού, «Πρόσφυγες σε δύο χρόνους: Η φωτογραφία ως τεκμήριο της εμπειρίας και ως μηχανισμός διαμόρφωσης της συλλογικής μνήμης»**

Η παρούσα ανακοίνωση εξετάζει τον διττό ρόλο της φωτογραφίας στην ιστορία των χριστιανών προσφύγων του ελληνο-τουρκικού πολέμου 1919-1922, αναλύοντάς την ταυτόχρονα ως πρωτογενές τεκμήριο της εποχής και ως ισχυρό μηχανισμό που διαμόρφωσε μεταγενέστερα τη συλλογική μνήμη. Στο πρώτο επίπεδο, θα εστιάσουμε σε φωτογραφίες και αποσπάσματα από κινηματογραφικά

επίκαιρα που αποτυπώνουν την προσφυγική εμπειρία σε όλες τις φάσεις της: το ταξίδι, την προσωρινή εγκατάσταση σε σκηνές και παράγκες και τις προσπάθειες για επιβίωση και ενσωμάτωση. Οι εικόνες αυτές λειτουργούν ως πολύτιμες πηγές, προσφέροντας μια μαρτυρία για τις υλικές συνθήκες, τις κοινωνικές σχέσεις και την ανθρώπινη ανθεκτικότητα. Αναδεικνύουν την οπτική διάσταση των όσων συνέβησαν, αποκαλύπτοντας λεπτομέρειες που συχνά απουσιάζουν από τις γραπτές πηγές. Στο δεύτερο επίπεδο, η ανακοίνωση θα διερευνήσει πώς αυτές οι ίδιες εικόνες, μέσα από τη συνεχή αναπαραγωγή τους σε εκδόσεις, ντοκιμαντέρ και εκθέσεις, υπερέβησαν τον ρόλο του απλού τεκμηρίου. Μετατράπηκαν σε σύμβολα, κωδικοποιώντας και εν τέλει κατασκευάζοντας μια συγκεκριμένη, κυρίαρχη αφήγηση για την προσφυγική ταυτότητα. Θα εξετάσουμε, συνεπώς, πώς η επιλεκτική χρήση συγκεκριμένων φωτογραφιών συνέβαλε στη διαμόρφωση της δημόσιας εικόνας μας για το παρελθόν, καθορίζοντας τι θυμόμαστε από την προσφυγική μετακίνηση της περιόδου 1922-1924.

**Τάσος Θεοφίλου, «Ηθικοί πανικοί και θανατικές εκτελέσεις στον Ελληνικό Μεσοπόλεμο. Η περίπτωση των "στραγγαλιστών του σοφέρ Σταυρακάκη" μέσα από το φωτορεπορτάζ της Εποχής»**

Στις 15 Ιανουαρίου 1932, δυο νεαροί φίλοι, οι Παύλος Νιτενιόγλου και Γιώργος Ξεφτέρης/Νικολόπουλος συλλαμβάνονται ως δράστες του στραγγαλισμού του 20ετούς σοφέρ Σταυρακάκη. Μέσα σε τρεις μήνες από την σύλληψη τους, λόγω της εφαρμογής ενός έκτακτου περί ληστείας νόμου, καταδικάστηκαν σε θάνατο και εκτελέστηκαν. Η υπόθεση απασχόλησε έντονα τον τύπο της εποχής για ένα πολύ πυκνό τρίμηνο και αθροίστηκε σε ένα τεράστιο κύμα αντεγκληματικού ηθικού πανικού εκείνων των μηνών. Ανάμεσα στα εκατοντάδες ρεπορτάζ η υπόθεση πλαισιώθηκε και από δεκάδες φωτογραφίες οι οποίες λειτουργούσαν ως σημεία επικύρωσης ενός αφηγήματος σύμφωνα με το οποίο το κράτος νομιμοποιούνταν ηθικά να επιβάλλει και να εφαρμόσει την θανατική τους καταδίκη. Η ανακοίνωση θα επιχειρήσει να εξετάσει τον τρόπο με τον οποίο οι φω-

τογραφίες που στην συγκεκριμένη περίπτωση ο Τύπος επέλεξε να δημοσιεύσει συνέθεσαν ως κολλάζ ένα αφήγημα που λειτούργησε υποστηρικτικά στα ρεπορτάζ. Τον τρόπο δηλαδή μέσα από τον οποίο οι δράστες απανθρωποποιήθηκαν παρουσιαζόμενοι μέσα από σειρά δίπολων όπως δράστες-θύμα, δράστες-οικογένεια θύματος, δράστες-αστυνομία, δράστες-κοινωνία, δράστες-δικαστές και τέλος δράστες-εκτελεστικό απόσπασμα.

### **Γιώργος Σουβλής & Ρόζα Βασιλάκη, «Κατασκευάζοντας τη "νέα γυναίκα": οπτικές αναπαραστάσεις του έμφυλου στη μεταξική προπαγάνδα»**

Το μεταξικό καθεστώς, όπως και τα άλλα σύγχρονά του αυταρχικά καθεστώτα, έδωσε ιδιαίτερη έμφαση στους έμφυλους ρόλους ως μέρος των δικής του «φανταστικής κοινότητας», όπου όλοι κατέχουν μια θέση που προσδιορίζεται μέσω της επίκλησης της «αποστολής» του έθνους. Εστιάζοντας στην Εθνικής Οργάνωσης Νεολαίας (ΕΟΝ), ένα ιδιότυπο εργαστήριο κατασκευής της «νέας γυναίκας», η ανακοίνωση θα εστιαστεί στις ιδεολογικοποιημένες αναπαραστάσεις της θηλυκότητας μέσα από την οπτική προπαγάνδα του καθεστώτος, όπως αυτή αποτυπώνεται στις σελίδες του περιοδικού Η Νεολαία. Τοποθετώντας το φύλο στον πυρήνα της ιστορικής ανάλυσης, η ανακοίνωση θα αναδείξει αλλά και θα επιχειρήσει να ερμηνεύσει τις αντιφάσεις της «νέας» μεταξικής γυναίκας που καλείται από τη μία να ενσαρκώσει έναν παραδοσιακό ρόλο που περιστρέφεται γύρω από τη βιολογική αναπαραγωγή και η ανατροφή των παιδιών, και από την άλλη να επιτελέσει νεωτερικές λειτουργίες, στα πλαίσια πάντα της «εθνικής αποστολής», από θέσεις πρωτόγνωρες μέχρι τη στιγμή εκείνη. Μέσα από το έμφυλο πρίσμα και αντλώντας υλικό από την φωτογραφία ως πανίσχυρο μέσο προπαγάνδας, η ανακοίνωση θα αποπειραθεί να προσφέρει μια ερμηνεία των ταλαντώσεων και αντιφάσεων της μεταξικής ιδεολογίας και πρακτικής αναφορικά με το ρόλο των γυναικών, κι έτσι να φωτίσει με έναν καινούριο τρόπο όψεις του χαρακτήρα του καθεστώτος.

Σίσσυ Τσαβδάρα, «– κ' ἴσα ἔν' ἀντρίκιο  
ἀνάστημα ψηλῶσαν τὸ σωρό'  
– Ἐχεις ντοκουμέντα κυρ-Καββαδία μου;  
Αναψηλαφώντας τη μνήμη, την εμπειρία και  
τους "200 της Καισαριανής"»

Στα μέσα του περασμένου Φεβρουαρίου εντοπίστηκαν για πρώτη φορά φωτογραφικές αποτυπώσεις της στιγμής της εκτέλεσης ορισμένων εκ των 200 κομμουνιστών που δολοφονήθηκαν την πρωτομαγιά του 1944 από τους ναζι κατακτητές ως αντίποινα στην πρόσφατη αντιστασιακή δράση του ΕΛΑΣ. Οι πρώτες 12 φωτογραφίες αποδείχτηκε πως αποτελούσαν τμήμα μίας ανεκτίμητης συλλογής, 262 στο σύνολο, και αποτυπώνει ποικίλες όψεις της καθημερινότητας των κατοχικών δυνάμεων, μεταξύ των οποίων και στιγμιότυπα από την ημέρα της εκτέλεσης. Η ανεύρεση των φωτογραφιών ξεσήκωσε την κοινή γνώμη, ενώ για αρκετές ημέρες μονοπώλησε τα μέσα ενημέρωσης, τις συζητήσεις και ειδικά στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Στα τελευταία μάλιστα χυθήκαν τόνοι από διαδικτυακό μελάνι έμπλοο από ασάφειες και ανακρίβειες. Η παρούσα εισήγηση -με την απόσταση και την ψυχραιμία που επιτρέπει ο χρόνος που μεσολάβησε- επιχειρεί να εξετάσει με νηφάλια ματιά όσα αποτύπωσε ο φωτογραφικός φακός του ναζι υπαξιωματικού Χέρμαν Χόϊερ, ιστορικοποιώντας τους δύο διακριτούς κόσμους που αναδεικνύονται: τους παραγωγούς του ολέθρου και τους φορείς της αυταπάρνησης. Στο πλαίσιο αυτό αξιοποιείται επιπλέον δημοσιευμένο οπτικό υλικό, όπως για παράδειγμα τα πορτραίτα αντιστασιακών που απαθανάτισε ο Σπύρος Μελετζής. Παράλληλα, η εισήγηση επιδιώκει να προσεγγίσει το ερώτημα που αφορά στη δύναμη της φωτογραφίας ως ιστορικό τεκμήριο: Γιατί άραγε συνταράχθηκε τόσο βαθιά η ελληνική κοινωνία αντικρύζοντας τις φωτογραφίες της εκτέλεσης των 200 κομμουνιστών της Καισαριανής, ένα γεγονός το οποίο έχει αποτυπωθεί ποικιλοτρόπως στην τέχνη ήδη από τη περίοδο της Απελευθέρωσης, αλλά και εξαρχής στη συλλογική μνήμη;

**Βαλεντίν Σνάιντερ, «Από τις φωτογραφίες των θυτών στη μνήμη των θυμάτων – Οι εικόνες Γερμανών στρατιωτών κατοχής του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου μεταξύ ιστορικής επανερμηνείας και πολιτισμικής χειραφέτησης»**

Η εισήγηση αναλύει την εξελικτική σημασία των φωτογραφιών απλών Γερμανών στρατιωτών κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο στην κατεχόμενη Ευρώπη. Κατά τη διάρκεια του πολέμου, οι λήψεις λειτουργούσαν ως τεκμηρίωση των τόπων επιχειρήσεων, ως απόδειξη της δράσης μιας μονάδας και ως οπτική νομιμοποίηση της συμμετοχής στο ευρωπαϊκό εγχείρημα του εθνικοσοσιαλιστικού καθεστώτος, ενώ αισθητικά παρέπεμπαν στις επίσημες προπαγανδιστικές φωτογραφίες και συχνά συγκροτούνταν ήδη κατά τη διάρκεια του πολέμου σε φωτογραφικά άλμπουμ, κρατώντας ενεργή τη σχέση μεταξύ του στρατιώτη και της οικογένειάς του. Μετά τη συνθηκολόγηση του 1945, οι εικόνες απέκτησαν νέα λειτουργία: εξυπηρετούσαν έναν κλειστό κύκλο μνήμης μεταξύ βετεράνων, αναδιατάσσονταν εν μέρει, σχολιάζονταν και ενίοτε παρουσιάζονταν μόνο επιλεκτικά στο οικογενειακό περιβάλλον, δημιουργώντας έτσι μια αφήγηση αποκομμένη από τους αρχικούς λόγους δημιουργίας τους. Με τον θάνατο των φωτογράφων, πολλά άλμπουμ διαλύθηκαν τελικά – συχνά για εμπορικούς λόγους – και τα μεμονωμένα αντίτυπα κατέληξαν μέσω εξειδικευμένων παλαιοπωλείων στη διεθνή αγορά συλλεκτών. Εκεί, συχνά και απόγονοι θυμάτων της γερμανικής κατοχής αγοράζουν στοχευμένα εικόνες των πατρίδων τους, τραβηγμένες από Γερμανούς στρατιώτες στα κατεχόμενα εδάφη. Έτσι, οι φωτογραφίες υφίστανται μια αξιοσημείωτη μετατόπιση από τη σκοπιά του θύτη προς έναν κεντρικό πυλώνα της εθνικής κουλτούρας μνήμης, κάτι που υπογραμμίζει εντυπωσιακά το παράδειγμα των φωτογραφιών των «200 της Καισαριανής. Δημιουργείται με αυτόν τον τρόπο μια νέα οπτική αφήγηση των κατεχόμενων κοινωνιών. Εν τέλει, το φωτογραφικό υλικό επανερμηνεύεται διαρκώς, επαναπροσδιορίζεται λειτουργικά και εντάσσεται σε διαφορετικούς πολιτικούς και συναισθηματικούς λόγους.

## **Τασούλα Βερβενιώτη, «Αρχείο Βούλας Παπαϊωάννου. Οι ανύπαρκτες φυλακές Κρουονερίου»**

Ο στόχος αυτής της ανακοίνωσης είναι να αναδείξει τις δυσκολίες τεκμηρίωσης που μπορεί να παρουσιάσει μια φωτογραφία και λόγω των αλλαγών στη χρήση του χώρου. Η συγκεκριμένη φωτογραφία βρίσκεται στο φωτογραφικό αρχείο της Βούλας Παπαϊωάννου, στο οποίο οι περισσότερες φωτογραφίες δεν περιέχουν λεζάντες, ούτε ημερολογιακές σημειώσεις, αλλά ντοσιέ με contact sheet: μικρές φωτογραφίες πάνω σε φύλλα από χαρτόνι. Ένα από αυτά έγραφε στο πάνω μέρος «Κρουονέρι» και περιείχε φωτογραφίες από μια φυλακή έξω από την οποία βρίσκονταν άνθρωποι (συγγενείς κρατουμένων;) που κρατούσαν δέματα με τρόφιμα. Το «ασφαλές» συμπέρασμα ήταν ότι επρόκειτο για τις φυλακές Κρουονερίου. Η ιστορική έρευνα ανέδειξε το χρόνο, το πότε τραβήχτηκαν. Η επιτόπια έρευνα όμως απέδειξε ότι τέτοιες φυλακές δεν υπήρξαν. Η λέξη «Κρουονέρι» αφορούσε τον τόπο σύνδεσης της Πελοποννήσου με τη Στερεά Ελλάδα, η οποία το 1946 γινόταν από το Κρουονέρι και όχι από το Ρίο – Αντίρριο, όπως σήμερα. Η φωτογραφία απεικόνιζε τις φυλακές Μεσολογγίου.

## **Αλέκος Παπαδάτος, «Οπτική Ιστορία: Πώς τα κόμικς ξαναφτιάχνουν το παρελθόν»**

Το εργαστήριο «Οπτική Ιστορία: Πώς τα κόμικς ξαναφτιάχνουν το παρελθόν» εξερευνά τον τρόπο με τον οποίο τα αφηγηματικά κόμικς προσεγγίζουν την Ιστορία ως αφήγηση με σαφή σκοπιά. Μέσα από παραδείγματα από τα έργα *Logicomix*, *Δημοκρατία και Αριστοτέλης*, αναδεικνύεται ότι ο δημιουργός κόμικς λειτουργεί πιο κοντά στον βιογράφο και τον μυθιστοριογράφο, παρά στον ιστορικό ερευνητή. Επιλέγει, αφαιρεί, μεγεθύνει και συνθέτει επεισόδια, πρόσωπα και σκηνές, δημιουργώντας αυτό που θα μπορούσαμε να ονομάσουμε «προσανατολισμένη αφήγηση» της Ιστορίας. Συγχρόνως, η ομιλία εστιάζει στο ίδιο το σχέδιο ως ερμηνευτικό φίλτρο. Το ύφος της εικόνας (ρεαλιστικό, καρικατουριστικό, λιτό ή πυκνό) κατευθύνει τη φαντασία και την πρόσληψη του αναγνώστη,

ενεργοποιώντας τις δικές του οπτικές μνήμες και αναφορές. Η Ιστορία, έτσι, δεν «αναπαρίσταται» απλώς, αλλά ξανα-οραματίζεται κάθε φορά μέσα από τη συνεργασία δημιουργού και αναγνώστη. Η εισαγωγική ομιλία προτείνει μια κριτική αλλά δημιουργική ματιά στην έννοια της ιστορικής «αντικειμενικότητας» και ανοίγει μια συζήτηση για το πώς τα κόμικς μπορούν να λειτουργήσουν ως γόγιμος, σύγχρονος τρόπος κατανόησης του παρελθόντος.

### **Γιώργος Φαραζής, «Εικόνες της δικής μας μνήμης»**

Στο έργο με τίτλο «Πώς ξεκίνησαν όλα» επιχειρείται η αποτύπωση, σε μορφή εικονογραφημένης αφήγησης (κόμικς), της αντιστασιακής δράσης κατά την περίοδο της Κατοχής στη Ελλάδα (1941–1944) στα βουνά της Πελοποννήσου. Η ιστορία βασίζεται στα απομνημονεύματα του παππού μου, Γιώργου Φαραζή από τον 9ο λόχο της Τρίτης Μεραρχίας του ΕΛΑΣ Πελοποννήσου. Μέσα από τη μαρτυρία και το ερευνητικό υλικό, το έργο αναδεικνύει πτυχές μιας συλλογικής μνήμης, φέρνοντας στο προσκήνιο βιώματα που συχνά παραμένουν αποσπασματικά ή αποσιωπημένα. Παράλληλα, το animation «Το έργο» διερευνά, σε ένα δυστοπικό πολιτικό τοπίο, την αναζήτηση ενός σχεδίου διαφυγής από τη συνθήκη εγκλεισμού. Η αφήγηση εξελίσσεται μέσα από την περιήγηση σε έναν κόσμο όπου το παρελθόν επανέρχεται σαν ένας ανοιχτός λογαριασμός. Μέσα από την ανασύσταση ενός κτιρίου που έχει χαθεί ή έχει αποσιωπηθεί η ύπαρξή του, φωτίζεται η σημασία του χώρου για τη μνήμη και την ιστορία. Το περιβόητο ίδρυμα κοινών γυναικών ή χαμαιτυπείο όπου η καταναγκαστική σεξ-εργασία δίνει τη θέση της στην απόδραση 27 κομμουνιστών, είναι ένα κέλυφος από πέτρες-τούβλα και κονίαμα που εμπεριέχει θραύσματα σύγχρονης ιστορίας. Τα δύο έργα συγκροτούν ένα κοινό πεδίο διερεύνησης της μνήμης, μέσα στο οποίο μπορούμε να καταλάβουμε το παρελθόν και να αναμετρηθούμε με το δικό μας παρόν.

**Νίκος Φιλιππαίος, «Οι μικροί ήρωες του Βύρωνα  
Απόσογλου και του Θέμου Ανδρεόπουλου:  
μια πολιτισμική ματιά στη μετεμφυλιακή λαϊκή  
εικονογράφηση για παιδιά και εφήβους»**

Στη συγκεκριμένη ανακοίνωση θα επικεντρωθώ στο έργο των δύο πιο σημαντικών εικονογράφων των λαϊκών παιδικών και εφηβικών περιοδικών, κατά τη διάρκεια των δεκαετιών του 1950 και του 1960: του Θέμου Ανδρεόπουλου (1917-1996) και του Βύρωνα Απόσογλου (Byron) (1923-1990). Ο μεν Θέμος Ανδρεόπουλος ξεκίνησε την καριέρα του από τα μέσα της δεκαετίας του 1940, με αποκορύφωμα της εικονογραφικής του δράσης τη δημιουργία και η κυκλοφορία, από κοινού με τον συγγραφέα και εκδότη Πότη Στρατίκη, των Western περιοδικών Μικρός Σερίφης και Μικρός Καουμπόη το 1962. Ο Βύρωνα Απόσογλου, ο οποίος υπέγραφε με το ψευδώνυμο Byron, συνέδεσε την καλλιτεχνική του πορεία κυρίως με το εκδοτικό και συγγραφικό έργο του Στέλιου Ανεμοδουρά, εικονογραφώντας τον εμβληματικό Μικρό Ήρωα (1953-1968), αλλά και ποικίλα άλλα λαϊκά έντυπα. Στη δράση και των δύο σπουδαίων αυτών καλλιτεχνών αντικατοπτρίζονται οι κοινωνικές, πολιτικές και ευρύτερα πολιτισμικές διαδράσεις των δεκαετιών του 1950 και 1960 στην Ελλάδα. Στο έργο τους ουσιαστικά αναπαρίσταται, μέσα από την ιστορική εξέλιξη της λαϊκής εικονογράφησης για παιδιά και εφήβους, η μεγάλη περιπέτεια της συγκρότησης και της διάδοσης της ηγεμονικής ιδεολογίας στα μετά τον Εμφύλιο χρόνια, αλλά και ο κλονισμός της από υπόγειες, διάσπαρτες μα δυναμικές πολιτικοκοινωνικές αντιλήψεις και νοστροπίες.



## Ομιλητές / Ομιλήτριες

**Ρόζα Βασιλάκη**, Δρ. κοινωνιολογίας, University of Bristol, Δρ Ιστορίας, EHESS

**Τασούλα Βερβενιώτη**, Ιστορικός

**Ελένη Κυραμαργιού**, Ιστορικός, Κύρια Ερευνήτρια  
Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών / Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών

**Τάσος Θεοφίλου**, Ερευνητής - Συγγραφέας

**Χρόνης Θεοκάρης**, Μοντέρ - Σκηνοθέτης - Παραγωγός

**Αλέκος Παπαδάτος**, συγγραφέας comics και  
εικονογράφος

**Πηνελόπη Πετσίνη**, Επίκουρη Καθηγήτρια Τμήμα  
Φωτογραφίας και Οπτικοακουστικών Τεχνών  
Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής, Αθήνα

**Βαλεντίν Σνάιντερ**, Δρ. Ιστορίας (Université de Caen), Δρ.  
Πολιτικής και Διεθνών Σχέσεων (University of Nottingham),  
Επιστημονικός Συνεργάτης, Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών  
/ Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών

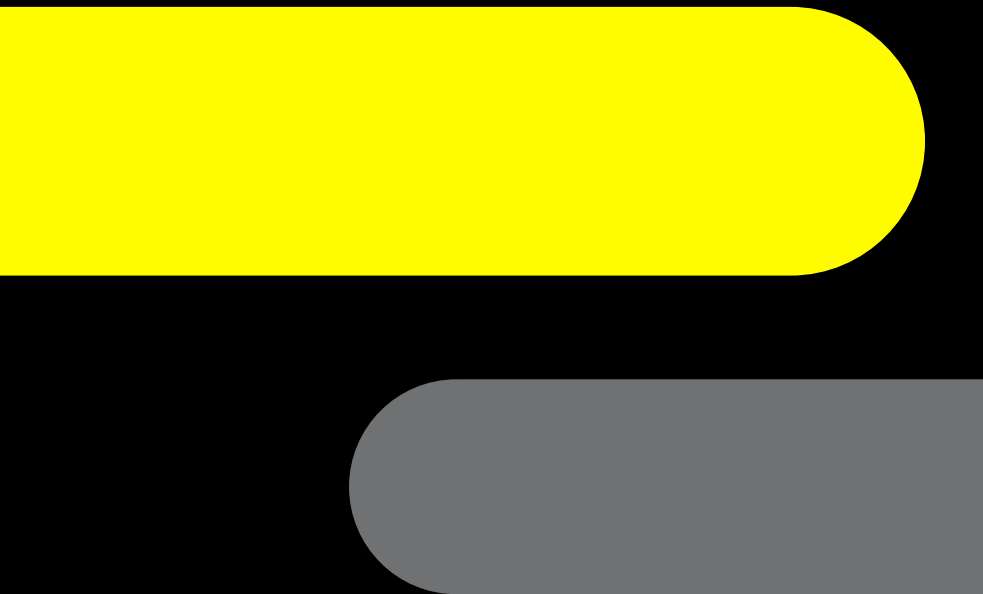
**Γιώργος Σουβλής**, Μεταδιδακτορικός ερευνητής,  
Ινστιτούτο Σύγχρονης Ιστορίας, Σχολή Κοινωνικών και  
Ανθρωπιστικών Επιστημών, NOVA (Λισαβόνα) & Τμήμα  
Πολιτικών Επιστημών, Πανεπιστήμιο Κρήτης

**Σίσσυ Τσαβδάρα**, Υπ. δρ. τμ. Πολιτικής Επιστήμης και  
Ιστορίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο

**Γιώργος Φαραζής**, Αρχιτέκτονας Μηχανικός & Ψηφιακός  
Καλλιτέχνης. Συνεργάτης ερευνητικών και πολιτιστικών  
έργων, ΕΚΕΦΕ «Δημόκριτος»

**Νίκος Φιλιππαίος**, Διδάσκων στο Πανεπιστήμιο  
Θεσσαλίας



A yellow horizontal bar with a rounded right end is positioned above a grey horizontal bar with a rounded left end.

**Γραφεία Ιδρύματος Rosa Luxemburg**  
**Παράρτημα Ελλάδα**  
Καλλιδρομίου 17, Εξάρχεια